

Kirjasuomen julkinen runtelu

Kirjasuomen pahoinpitely lisääntyy aikakauslehdissä, väitettiin Virittäjän toimitusneuvoston viime istunnossa. Neuvokset päättivät ryhtyä kokoamaan todistusaineistoa väitteen tueksi.

Otin haravoidakseni alkuvuoden 1986 lehtisistä kohtia, jommoisia tuskin olisin päästänyt käsieni läpi painoon. Oli lehtiä, joissa kömmähdyksiä oli vilisemällä. Toisinaan taas sai vaikutelman, että pätevä toimittaja oli piruuttaan antanut originellin inttäjän möhliä juttunsa pilalle tai että taustalla oli Vahva Henkilö Jonka Teksti On Pyhä.

Olipa syynä toimittajien riittävä tiukkuus tai minun liiallinen lempeyteni, kymmenen lehteä selviytyi katselmuksestani puhtain paperein:

Katsaus / Kielikello / Kulttuurivihkot / Kuopion läänin taideposti / Parnasso / Pellerlervo / Suomi / Talouselämä / Tiede 2000 / Unesco-Kuriiri.

Pohjanoteeraussitaatit juoksutan näytteille lehtien aakkosjärjestyksessä. Milloin kyseessä on yksityisen sanan tai sanakompleksin helppohoitoinen nyrjähdys, osoitan kohdan kursivoimalla. Jos koko virke on puuroutunut tai ajatus hämärtynyt, palaan asiaan kommentteissa.

1. **Kanava** 2/1986 (anonyymi suomenos): Vietnamin jälkeisellä vuosikymmenellä vasemmiston itsepintaiset edustajat eivät tehneet johtopäätöksiä demokraat-

tisten traditioiden kelvollisuudesta sen johdosta, että USA oli lähtenyt Vietnamista, eikä sitä seuranneesta Watergatekriisistä siitä, että mies, jonka pyrkimyksiä he olivat eniten pelänneet, erotettiin virasta perustuslain eikä kaappauksen avulla. -- Afganistan ei ole »Venäjän Vietnam» pelkästään siksi, ettei julmuuksia suorittava kansakunta koskaan näe niitä, vaan myös siksi, että asiat jäävät muultakin maailmalta pimentoon.

2. **Karjalan Heimo** 1—2/1986 (APN:n uutinen): Tutkijat ovat selvittäneet erään Riian vanhan Pietarinkirkkoon liittyneen arvoituksen. -- Tekstistä käy ilmi, että kirkon torni kohosi 121 metrin korkeuteen ja että tämä maailman korkeimman rakennuksen maineesta nauttinut kirkko sai kokea lukuisia tulipaloja.

3. **Kasvatus** 1/1986 (Sinikka Ojanen): Todellisen pätevyyden kehittäminen edellyttää oppimaan ja erittelemään oppimista sekä itseään että työtapaansa, koska --. Kasvatustieteen opiskelijan auttaminen omakohtaisen ratkaisun tai suhteen löytymiseen ilmiöihin edellyttää myös opettajalta --.

4. **Kirjastolehti** 3/1986 (Paavo Jokela): Kirjastopalveluiden *maksullisuus* — *maksuttomuus kysymyksessä* oltiin tiukasti sitä mieltä, että myös uusien kirjastoon *tulevien* palveluiden *tulisi* olla maksuttomia, *joka* kirjastolaissa *tulee* olla selkeästi ilmaistuna.

5. **Pyrkijä** 3/1986 (Juha Pietiläinen): Mukana musisoimassa ollut *bändi* voisi tehdä *sound-checkin* ennen soittamista.

Kielemme käytäntö

6. **Signum** 2/1986 (Anneli Kankaanrinta): Heikki Eskelinen tarkastelee esimiesasemaa hallintoon perehtyneen kirjastonjohtajan *tietoudella ja näkemyksellä*. Kirjoitus keskittyy esimiehen *olemuksen* pohdintaan, vaadittavaan ammattitaitoon ja *esimiestehtävien delegoimiseen*. *Esimiestehtävien delegoiminen* liittyy mielestäni kuitenkin kirjastonhoitajien *urakehityksen huomioimiseen* ja heidän *kouluuttamiseensa johtotehtäviin*.

7. **Siulaset** 1/1986 (kookas takakansiteksti): On tehtävä entistä parempia sanomalehtiä, jotka kiinnostavat ihmisiä ja joista lukijat saavat *itselleen* tarpeelliseksi *kokemaa* tietoa sekä toimituksellisilla sivuilla että myös ilmoitusten osalta. Siulaset — vähemmän kuin sanomalehti.

8. **Sosialistinen politiikka** 1/1986 (toimittajan ingressi): Ehkä keskustelu erilaisten tiedonhankintatapojen »absoluutisesta» ja lopullisesta hyödyllisyydestä ja siunauksellisuudesta työväenliikkeessä saa konkreettisempia muotoja, jos keskustelu rikastuu myös yksityiskohtaisemmista, liittotason erityisluonteen huomioonottavista, tarkastelukulmista.

9. **Suomen Kunnallislehti** 5/1986 (Maija Strandström): Tällä hetkellä, jolloin muilla Pohjoismailla vallitsee taloudellisen kehityksen taantuma, Suomi jatkaa korkeasuhdanteessa. Suunnitelmat sosiaalipalvelujen ja päivähoidon määrällisestä lisääntymisestä näyttävät vakailta.

10. **Taide** 1/1986 (kuvatekstin suomennos): *Harvat* kuolemanleireiltä palanneet juutalaiset eivät ole kyenneet pelastamaan *kukoistavan* kulttuurinsa esi-neellisiä jäänteitä rappeutumiselta.

11. **Tampereen yliopistoutiset** 11/1986 (anonyymi selostus): Nimittäin kun Kansalaiskorkeakoulu perustettiin kohta 61 vuotta sitten Helsingissä ei sen perusstruktuuri suinkaan ollut klassisen yliopiston tiedekuntarakenne vaan nimenomaan tutkintorakenne, joka taasen oli syntynyt käytännön yhteiskunnallisista tarpeista käsin, sanoi rehtori J. K. Visakorpi tervehdyspuheessaan juhlasalissa pidetyssä pääjuhlassa ja painotti että näin historial-

lisena merkkipäivänäkin on tärkeätä muistaa, että korkeakoulututkintojen pitää olla alati kehittyviä, jotta ne vastaisivat yhteiskuntaelämän päivän tarpeita sekä tieteen kehittymisen viimeisiä saavutuksia.

12. **Teatteri** 3/1986 (Janne Jokinen): Kun yritetään ymmärtää Pinterin kielenkäyttöä, on ennen muuta keskitettävä huomio siihen, millä muilla tavoilla paitsi *referentiaalisesti* kieli voi välittää informaatiota.

13. **Tiede & edistys** 1/1986 (Jöns Carlson): Tärkeintä minusta on, että Siikalan näky myyteillä selvästi ja rajatusti kyllästetyn yhteiskunnan tapaan antaa merkityksiä ympäristön ilmiöille ja nimetä niitä voi tuoda uuden paradigman tavalle käsitellä yhteiskunnallista merkitysprosessia.

14. **Tietopalvelu** 2/1986 (Helena Basilier): Tällä kertaa yhteistyötä on myös ohjelmassa *suomalaisen* tiedontuottajien neuvottelukunnan kanssa. *Tietopalvelupäivien* teemat ovat liikkuneet *tieton* ympärillä heijastaen kunkin vuoden ajan-kohtaisia asioita: »Tietoresurssit organisaatiossa, *tiedonskäsitteilyn* uudet teknikat, tiedon hyväksikäyttö.»

15. **Ulkopolitiikka** 1/1986 (Mikael Lindén): Julkinen hyödyke on hyödyke, jonka kulutus kohdistuu kaikkiin kansalaisiin *yhtäläisesti* poissulkematta kenenkään kulutusta.

16. **Vakuutussanomien** 2/1986 (Pertti Linkola): Vakuutus turvaa elämän laatua, mutta lienee vain harvoille todellisen elämän laadun hyödyke. Vakuutus vaatii aikaa, vaivaa ja rahaa, mutta välitön aistimus vakuutuksen hyvinvointimerkityksensä on yleensä heikko.

17. **Virke** 1/1986 (Ritva Hiltunen): Protesti risteilyohjusten sijoittamista vastaan tuntuu kaukaiselta (liian?), turhalta. Näin kirjailija lienee tarkoittanutkin.

18. **Ylioppilaslehti** 7/1986 (Hannu Tolonen): Monien neuvottelukierrosten jälkeen ohjelmasta ei päästy erimielisyyteen minkään ryhmän kanssa, joten ns. valtopoliittiset perusteet piti ottaa käyttöön. Hallitus, mitä ilmeisimminkin hyvä sel-

lainen, syntyi. Näiden monien neuvottelujen aikana esillä ollut »ohjelma» ei tietävästi ole vieläkään saanut julkista päivänvaloa.

Reunahuomatuksia:

1, 10, 18. Päinvastoin kuin näyttää, Kanavan kirjoittaja ihmettelee, että Vietnamista lähtö ja Watergate eivät johtaneet vasemmistolaisia mainittuihin päätelmiin, ja perustelee teesiä, ettei Afganistania ja Vietnamia voi rinnastaa. Edellisen virkkeen »sen johdosta, että» ja »siitä, että» harhauttavat lukijan odottamaan jatkoa: vaan sen johdosta ja siitä että – –. — Kanavan jälkimmäinen virke voitaisiin selkeyttää aloittamalla: Väite »Afganistan on Venäjän Vietnam» on kahdessa suhteessa erheellinen – –. »Julmuuksia suorittavan kansakunnan» nykysuomalaista vastinetta sopii tiedustella sekä kielitoimistolta että ulkoministeriöltä. — Taidelehden kuvateksti tuo ensin mieleen tulkinnan: »Vain harvat – –», vaikka tarkoituksena on todeta: »Kuolemanleireiltä palanneet harvalukuiset juutalaiset – –». — Ylioppilaslehden lukijaparit tarvitsisivat todella sekä julkista että salaista päivänvaloa, jotta heille, normaalijärkisille sellaisille, valkenisi, miten noin selväsanaiset neuvottelijat eivät päässeet edes erimielisyyteen toistensa kanssa.

2. Kysymys on »eräästä vanhasta arvoituksesta, joka liittyy Riian Pietarinkirkkoon». Suomessa kirkot eivät kohoa, nauti ja koe yhtä estottomasti kuin naapurikielissä.

3, 6, 9. Kirjoittajat potevat substansiivitauteja, johon Kasvatus-lehdessä ja Signumissa liittyy sanajärjestyksen kouristuksia. Suomen Kunnallislehden viesti voisi alkaa: »Vaikka taloudellinen kehitys on nyt muissa pohjoismaissa kääntynyt laskuun, Suomessa jatkuu korkeasuhdanne.» Vaikeampi on arvata, tarkoittaako kirjoittaja jälkivirkkeessä »lisäämissuunnitelmia» vai »arvioita palvelujen lisääntymisestä».

4, 8, 16. Kirjastolehdessä oltaneen yksinkertaisesti »sitä mieltä, että kirjastoissa tulee selkeästi ilmaista uusienkin

kirjastopalveluiden maksuttomuus». Sosialistisen politiikan kirjoittaja taas yrittäne koureroisella virkkeellään vain suositella keskustelun jatkajille, että he välttäisivät Jorma Kalelalle ominaista yleisteoriointia. Vakuutussanomien virkkeet alkavat luontevasti mutta sumenevat heti paperisuomeksi. Tarkoitus on varmaan sanoa, että vain harvat tajuavat, mitä vakuutus merkitsee heidän elämänlaadulleen.

5, 12. Nuorisoseuraliikkeen ja teatteriväen äänenkannattajien tuskin olisi välttämätöntä ujuttaa suomen kieleen uusia anglismeja. Kitarat sopii virittää suomeksi ja »referentiaalisesti» viitata tiettyyn tarkoitteeseen.

11, 13, 15. Tamperelainen virkeherviö muistuttaa kolmine päällekkäisine että— että—jotta-lauseineen ja määriteröyökköineen vanhan ajan oikeudenpäätoiksiä. Se on kuitenkin kirkasta tekstiä verrattuna Tieteen & edistyksen sanomaan: eriskummallinen »näky tapaan» narraa lukijan valitsemaan sanaparille »tapaan antaa» väärän tulkinnan, ja infinitiivisarja antaa—nimetä—tuoda—käsitellä puurouttaa lopullisesti koko muotisanakimaran. Ulkopoliitikka-lehti taas näyttää kumoavan vanhakantaisen kuvitelman, että kansalaiset kuluttaisivat hyödykkeitä eivätkä hyödykkeet kansalaisia.

14. Tietopalvelu-lehden pääkirjoitus havainnollistane, miten ATK-yhteiskunta viimeistelee viestinsä.

17. Virkkeen kirjanesittelijä on kaiketi lykännyt toimittajan ratkaistavaksi, tuntuuko protesti »kaukaiselta» vai »liian kaukaiselta» — toimittaja ei ole tohtinut kajota arvoitukselliseen sulkulausekkeeseen. Ikityhjä »näin» jättää salaisuudeksi, mitä Ritva Hiltunen uskoo kirjailijan tarkoittaneen.

Sitaattivalikoima kertonee luotettavammin minun kielellis-tyylillisistä antipatioisiani kuin nykylehtisuomen yleisistä viinoutumissuuntauksista. Toinen lukija olisi noukkinut samalta kirjaston seinämältä aivan toisennäköisen kukkavihkon.

Kielemme käytäntö

On luultavasti kohtuutonta vaatia, että jokainen tai edes joka toinen toimittaja ja kirjoittaja pystyisi tekemään tai ruokkoamaan lehtijutun Virittäjän toimitusneuvoston mielen mukaiseksi.

Jokaisen itseään kunnioittavan kulttuurilehden lähettyvillä kuitenkin on muutama kynätaitoinen, herkkäkorvainen kansalainen.

Jotkut — mutta vain jotkut — edellä siteerattujen kielirikkojen tekijöistä lienevät itse suhteellisen syyttömiä rötöksiinsä. Kompastuu hevonenkin neljältä jalalta, saati ihminen sanalta.

Oli miten oli, kulttuurilehdellä on oltava kollektiivinen laaduntarkkailu valveilla: asian, kielen, tyylin, painoasun tuntijat. Vastuuntuntoinen päätoimittaja ei lähetä nimekkäänsäkään ekspertin tarinaa painoon, ennen kuin se on punnittu monelta kannalta. Joku hallitsee kynän muttei asiaa. Toinen on asiantuntija muttei erota suomennosta sumennoksesta.

Lukukelpoinen aikakauslehti syntyy monen osaajan yhteistyönä. Ilman vaateilaita kirjasuomen aktivisteja julkinen sana sairastuu.

Kirjasuomen julkinen runtelu on yhtä häpeällistä kuin järvien ja puistojen likaaminen.

MATTI KUUSI